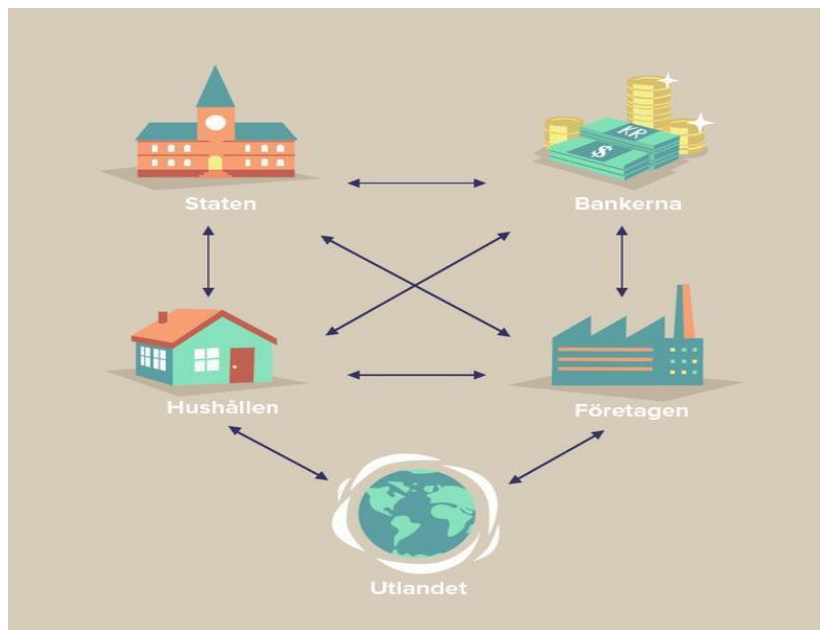

DET EKONOMISKA KRETSLOPPET SOM HELHET

Det ekonomiska kretsloppet behövs för att förstå ekonomiska samband. Kretsloppet beskriver hur pengar byter händer mellan de ekonomiska aktörerna.

De ekonomiska aktörerna

Det grundläggande ekonomiska kretsloppet har fem aktörer: hushållen, som består av konsumenterna. Företagen, som producerar varor. Staten, regionerna och kommunerna. Bankerna, där konsumenterna och företagen kan låna och spara pengar. Och till sist utlandet, där kretsloppet exporterar och importerar varor.

Staten i det ekonomiska kretsloppet

Staten har flera sorters intäkter och utgifter. Till exempel betalar hushållen och företagen skatt och avgifter. I bilden till höger kan du se detta på pilarna från hushållen och företagen till staten. När det gäller utgifter ska staten bland annat betala lön till sina anställda. Det visas med hjälp av pilen från staten till hushållen. Pilen visar också att staten betalar ut transfereringar till hushållen, som pension eller ekonomiskt bistånd.

Utlandets roll

Sverige handlar mycket med utlandet. Svenska företag exporterar varor och tjänster till utlandet och tar emot pengar för det. Svenska företag och konsumenter köper också varor i utlandet. Det kan till exempel vara bilar, kaffe eller kläder. Därför byter både pengar och varor händer mellan Sverige och utlandet. Det kallas import och export.

Bankernas roll

Bankerna spelar en viktig roll i kretsloppet. En stor del av det totala pengaflödet går nämligen genom bankerna. Hushållen lånar till exempel pengar på bankerna när de vill köpa en bostad. Det finns också hushåll som sparar pengar och sätter in dem på banken. Företagen lånar också pengar på banken, till exempel när de ska köpa nya maskiner.

När staten sätter fart på ekonomin

Staten kan sätta fart på det ekonomiska kretsloppet genom att till exempel anställa fler i den offentliga sektorn. Det ger hushållen mer pengar. Hushållen köper då fler varor från företagen. Det innebär att företagen måste producera mer och anställa fler medarbetare. Det ger hushållen mer pengar. Samtidigt får staten nya intäkter genom skatter och avgifter.

Diskutera i helklass vad som händer med de andra "startbrickorna" om:

- a. Staten avskedar offentliganställda.
- b. Staten bygger en stor tunnel mellan fastlandet och Gotland.
- c. Ett stort företag går i konkurs.

Du får 20 min

VAD GÖR KOMMUNERNA?

Sveriges kommuner ger dig sådant som finns där du bor.

De ser till att det finns förskolor, skolor, socialtjänst och äldreomsorg.

Kommunerna måste ge viss sådan service enligt lagen.

I Sveriges största kommun, Stockholms kommun, bor det 900 000 personer

och i lilla Bjurholm bor bara 2500 människor, men alla dessa människor ska få bestämma över sådant som finns nära dem, där de bor.

Därför är det viktigt för demokratin att kommunerna i Sverige får bestämma över sig själva. Det är så viktigt att det står i grundlagen.

Detta måste kommunerna ordna för medborgarna

Kommunerna måste se till att det finns barnomsorg, förskola, grundskola, gymnasieskola och särskola.

De ska också ordna kommunal vuxenutbildning, svenska för invandrare och socialtjänst.

Kommunen ska ge omsorg för äldre och för personer med funktionshinder.

Kommunerna ska planera för staden och nya byggen och se till att det finns bostäder.

De ska se till att det finns hälsoskydd och miljöskydd, att det är rent och att människor kan slänga sin sopor.

Kommunen har räddningstjänsten, ser till att det finns vatten och avlopp och bibliotek. Tillsammans med regionerna sköter de kollektivtrafiken.

Du får 15 min

Kommunernas kostnader och intäkter

Senast uppdaterad: 2021-10-13

Skola, äldreomsorg och insatser till personer med funktionsnedsättning utgör centrala ansvarsområden för kommunerna. Tillsammans svarar de för över tre fjärdedelar av kommunernas totala kostnader.

Kommunernas viktigaste finansieringskälla är skatten.

Till största del finansierar kommunerna sina verksamheter genom [kommunalskatteintäkterna](#). Tillsammans med [utjämningen](#) och de generella statsbidragen utgör dessa drygt 80 procent av intäkterna. Resterande del kommer bland annat från riktade statsbidrag, som är öronmärkta för specifika ändamål, samt från olika typer av avgifter, till exempel för parkering och barnomsorg.

Kommunalskatter

32,27 procent

2021

Senast uppdaterad: 2021-01-26

I kommunalskatten ingår både skatt till kommunen och skatt till landstinget. Under 1960- och 1970-talen ökade kommunalskatten kraftigt. 2021 uppgår medelskattesatsen i landet till 32,27 procent, en sänkning med 0,01 procentenheter jämfört med 2020.

Den genomsnittliga kommunalskattesatsen, exklusive begravningsavgift, uppgår 2021 till 32,27 procent. Detta är mer än en fördubbling jämfört med 1960 då kommunalskatten i genomsnitt låg på 14,63 procent. Framförallt gjordes höjningarna under 1960- och 1970-talen, men tendensen med stigande skattesatser har hållit i sig även under senare år. I genomsnitt är kommunalskatten idag 1,9 procentenheter högre än den var år 2000.

Förutom skatt till kommunen och landstinget inbegrep kommunalskatten tidigare även en skatt till kyrkan. I och med att kyrkan i princip helt skildes från staten år 2000 ingår dock sedan dess inte längre någon kyrkoskatt i kommunalskatten. I stället betalas en avgift av dem som tillhör Svenska kyrkan.

Begravningsavgiften är dock fortfarande obligatorisk. Tidigare varierande den från församling till församling, men från och med år 2017 är den enhetlig för hela landet med undantag för Stockholm och Tranås. I Stockholm uppgår begravningsavgiften år 2020 till 0,065 procent och i Tranås till 0,24 procent. I övriga landet ligger den på 0,253 procent år 2021.

Kommuner och regioner ansvarar bland annat för vård, skola och omsorg. De finansierar sina verksamheter i huvudsak genom kommunalskatten. Vissa har dock högre skattekraft.

Skattekraft:

Skattekraften är genomsnittet av alla invånares beskattningsbara förvärvsinkomst, uttryckt i kronor per invånare.

Vissa kommuner har mindre inkomster än andra och vissa har högre kostnader, på grund av ogynnsam demografi och andra strukturella faktorer. Utjämningsystemets syfte är att utjämna dessa strukturella skillnader så att alla får samma förutsättningar att klara av sina åtaganden.

Utgjämningsystemet har funnits sedan 2005 och utgör en stor del av statens transfereringar till kommunerna. Systemet består av fem delar: inkomstutjämning, kostnadsutjämning, strukturbidrag, införandebidrag samt regleringsbidrag/avgift. Inkomstutjämningen är den absolut största posten i systemet och svarar för 70 procent av omfördelningen.

LANDSTINGET

Vad gör landstingen?

Landstingen och regionerna sköter sådant

som är så pass dyrt att större områden måste samarbeta om det.

Landstingen sköter till exempel sjukvården.

Detta måste landstingen ordna för medborgarna
Landstingen måste se till

att det finns hälsovård och sjukvård,

tandvård för alla som är yngre än 20 år,

och kollektivtrafik.

Landstingen ordnar kollektivtrafik tillsammans med kommunerna.

Sverige har landsting och regioner. Landstingen och regionerna får sina pengar från landstings-skatten som medborgarna betalar.

Landstingen och regionerna bestämmer själva hur de vill använda sina pengar. Medborgarna väljer vilka som ska styra i landstinget i landstingsvalet.

Se en enkel film

<https://urplay.se/program/182093-vem-bestammer-vad-pa-latt-svenska-landstinget> som handlar om ämnet

Du får 30 min

DET SVENSKA SKATTESYSTEMET

Det svenska skattesystemet är grunden för den svenska välfärden. Genom skatten kan staten ge alla samma chans till utbildning och ett bra liv i Sverige. En stor del av Sveriges välfärdssystem betalas av skatter. Det är skatter som bekostar till exempel sjukvård, barnomsorg, socialtjänst och äldreomsorg. Men också vägar, kollektivtrafik, flyktingmottagning och det gemensamma miljöarbetet bekostas av skatter.

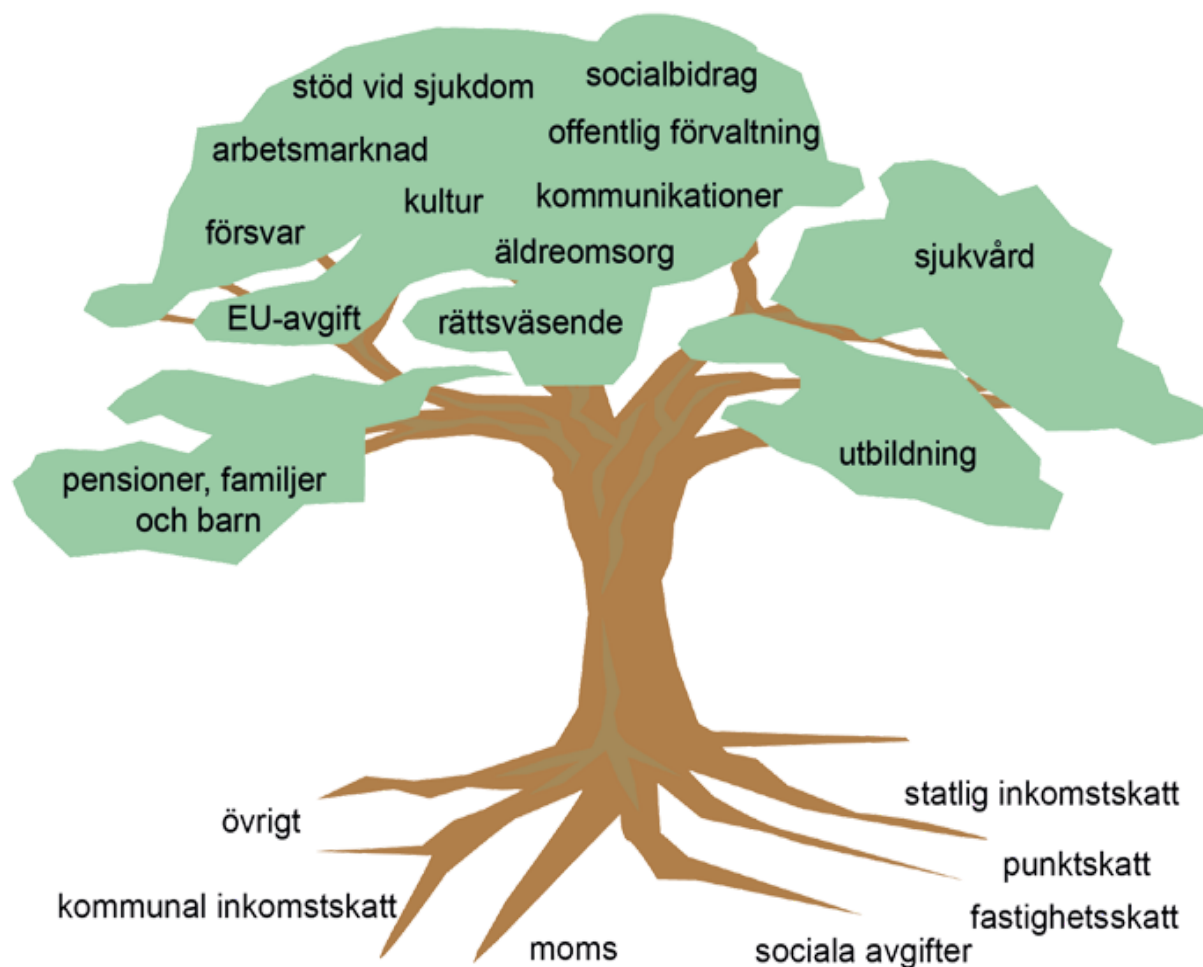

Bild: Skatteverket

De flesta som bor i Sverige har en tillit till att de pengar vi betalar i skatt används till att bygga det gemensamma samhället.

När du arbetar betalar du skatt på din lön. Denna skatt kallas inkomstskatt. Lönen som du får innan du betalat skatt kallas bruttolön. Lönen efter du har betalat skatt kallas nettolön. Nettolönen är de pengar som du har kvar att leva på. Det svenska skattesystemet är uppbyggt så att de som tjänar mer pengar betalar mer i skatt. De som inte har tillräckligt med pengar för att klara sig kan få hjälp av samhället.

Skatten är olika i varje kommun. Den brukar vara 29-35 procent av bruttolönen. Tjänar du mycket betalar du även skatt till staten.

Du får 10 min

SKATT PÅ OLIKA INKOMSTER

Årsinkomst	Inkomstskatt du betalar
Över 662 300 kronor	29–35 % i kommunalskatt + 20 % statlig skatt + 5 % statlig skatt på inkomster över denna gräns
Mellan 455 300 och 662 300 kronor	29–35 % i kommunalskatt + 20 % statlig skatt på inkomster över denna gräns
Under 455 300 kronor	29–35 % i kommunalskatt
Under 19 247 kronor	Du betalar ingen skatt

Du får 5 min

Inkomstdeklaration

Alla som har en inkomst och betalar skatt ska varje år lämna in en deklaration till Skatteverket. Skatteverket skickar din deklaration hem till dig. I deklarationen finns uppgifter om hur mycket du har tjänat och hur mycket du har betalat i skatt under ett år. Uppgifterna kommer från din arbetsgivare, försäkringsbolag och bank. Du måste kontrollera att informationen stämmer. Använd koderna för identifikation och underskrift eller din e-legitimation när du ska godkänna och skriva under din deklaration. Du kan välja om du vill ringa, skicka ett sms, använda Skatteverkets app eller e-tjänst. Koderna finns högst upp på deklarationen.

Moms

Mervärdesskatt kallas oftast för moms. Moms är en skatt på saker och tjänster och alla betalar moms på de flesta saker och tjänster som de köper. Momsen är en del av priset som vi betalar. Det är olika procentsatser för momsens beroende på vad det är man köper: 25, 12

eller 6 procent. Det finns också saker och tjänster som är momsfria, till exempel sjukvård och utbildning. Staten använder momsen som ett politiskt styrmedel och har lägre moms på sådant som man tycker är bra att människor köper.

Punktskatter

Punktskatt är en extra skatt på särskilt utvalda varor eller tjänster. Som exempel kan nämnas skatten på alkohol, bensin, el och tobak. Punktskatterna kan användas för att styra konsumtionen. Det är regering och riksdag som bestämmer vilka varor och tjänster som ska ha punktskatt och det är oftast sådant som är skadligt för miljön eller hälsan.

Sociala avgifter

Arbetsgivare betalar sociala avgifter för sina anställda. Det kallas arbetsgivaravgifter och går bland annat till de anställdas pension, föräldrapenning och sjukpenning. Utöver arbetsgivaravgiften ska arbetsgivaren betala in skatt för sina anställda. Det görs en gång i månaden till Skatteverket. Den som driver eget företag betalar också sociala avgifter som då kallas egenavgifter.

Att jobba svart

Att jobba svart betyder att du inte betalar någon skatt på det du tjänar. Samhället bygger på att alla som arbetar ska betala skatt. Skatten används till sjukvård, vägar, äldreomsorg och annan välfärd som är till för alla medborgare.

Om du jobbar svart kan det bli svårt att få ett förstahandskontrakt på en lägenhet eller handla på avbetalning (kredit). Hyresvärdar och företag vill ofta att du kan visa upp ett anställningsavtal.

Du som jobbar svart:

- får inte något anställningsavtal och kan därför bli lurad på lönen.
- får ingen a-kassa om du skulle bli arbetslös.
- får inte någon sjuk- eller semesterersättning.
- får ingen sjuk- eller föräldrapenning.
- får lägre pension.
- är inte försäkrad om du råkar skada dig själv, någon annan eller råkar ta sönder något när du arbetar.

Du får 15 min för den här uppgiften

En arbetsgivare betalar arbetsgivaravgifter till staten

Utöver en arbetstagares lön betalar en arbetsgivare även lagstiftade arbetsgivaravgifter. Arbetsgivaravgifterna består av flera olika avgifter som betalas in till staten och tillsammans ger det grundläggande sociala försäkringsskyddet i form av bland annat sjukvård, pensioner och social omsorg.

Den lagstadgade arbetsgivaravgiften uppgår i normalfallet till 31,42 procent och beräknas på den anställdes lön samt på skattepliktiga kostnadsersättningar och förmåner. För en anställd som tjänar 30 000 kronor i månaden blir arbetsgivaravgiften $30\,000 \times 0,3142 = 9\,426$ kronor per månad.

Räkneexempel på vad det kostar att anställa en person

Säg att du vill anställa en 27-åring för 25 000 i månaden, en fast anställning med vanlig semester. Du ska betala lön, arbetsgivaravgifter, semestertillägg och tjänstepensionskostnad. Du börjar med att räkna ut årslönen och sedan månadskostnad.

Så här räknar du ut månadskostnaden:

$25\,000$ (månadslön) $\times$ 12 (månader) = $300\,000$ kr (årslön)

$25\,000$ (månadslön) $\times$ $0,8\%$ (semestertillägg) $\times$ 25 (semesterdagar) = 5000 kr (semestertillägg)

$300\,000$ (årslön) + 5000 (semestertillägg) = $305\,000 \times 31,42\%$ (arbetsgivaravgift) = $95\,831$ kr (arbetsgivaravgifter)

$305\,000$ (årslön + semestertillägg) $\times$ 5% (av lön tjänstepension/avtalspension) = $15\,250$ kr (tjänstepension/avtalspension)

Totalkostnad per år:

$300\,000 + 5000 + 95\,831 + 15\,250 = 416\,081$ kr

Månadskostnad:

$416\,081$ kr / 12 mån = $34\,673$ kr. Uträkningen är ett grundexempel.

Du får 12 min

Animationstema

<http://lexin.nada.kth.se/lexin/#main=1;themes=2;>

Det är bara att välja tema utbildning och arbete. PLEASE.

Du får 10 min
